

ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana pašvaldībās

Metodiskie ieteikumi “ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana pašvaldībās” ir cieši saistīti ar metodiskajiem ieteikumiem attīstības programmu izstrādei reģionālā un vietējā līmenī¹. Šo metodisko ieteikumu mērķis ir sniegt pašvaldībām informāciju par globālajām attīstības prioritātēm, kuras Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Ilgtspējīgas attīstības mērķu jeb Dienaskārtības 2030 ietvars iezīmē kā uzstādījumu kopumu ilgtspējīgas attīstības plānošanai un ieviešanai nacionālā, reģionālā un vietējā līmenī. Metodiskie ieteikumi satur informāciju par ilgtspējīgas attīstības skatīšanu globālā mērogā, Latvijas līdzšinējo pieeju ANO ietvara iedzīvināšanai caur attīstības plānošanas sistēmu, iestrādes nacionālā līmeņa attīstības plānošanā, pašvaldību rīcību globālajā un Eiropas Savienības līmenī, Ziemeļu un Baltijas valstu labo prakse, kā arī Latvijas pašvaldību labās prakses piemērus.

ANO ilgtspējīgas attīstības ietvaram ir ieteicošs raksturs, tas nav normatīvs, bet gan izmantojams, lai plānotu un īstenotu ilgtspējīgu attīstību, atbilstoši vietējām vajadzībām, iespējām un apstākļiem. Tāpēc pašvaldībām svarīgi to zināt un praktiski izmantot.

Darbs ar ANO ilgtspējas attīstības ietvaru un tās mērķiem ir pastāvīgā evolūcijā, dažādām iesaistītajām pusēm radot arvien labākus risinājumus un prakses ilgtspējas nodrošināšanai. Tāpēc globālās ilgtspējīgas attīstības ietvars ir uzskatāms par resursu plānotājiem.

Metodiskie ieteikumi tapuši Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā, sadarbībā ar Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas departamentu, Valsts kontroli, Latvijas Pašvaldības savienību (kas koordinē informāciju par ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem Eiropas Savienības līmenī un ir veikusi virkni projektu ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanā), kā arī biedrību “Latvijas Platforma attīstības sadarbībā” (kura kopienā līmenī 2022.gadā strādājusi ar ilgtspējīgas attīstības jautājumiem).

1. ANO IAM ieviešana globālā, nacionālā un vietējā līmenī

Kā atbildi globālajiem izaicinājumiem ANO visas 193 dalībvalstis 2015.gadā pieņēma rezolūciju “Mūsu pasaules pārveidošana: ilgtspējīgas attīstības programma 2030.gadam” jeb Dienaskārtību 2030. Tas ir ietvars, kas nosaka 17 ilgtspējīgas² attīstības mērķus (turpmāk – IAM) un tiem atbilstošus 169 apakšmērķus, kas sasniedzami līdz 2030.gadam, lai pasaules attīstība būtu ilgtspējīga (*skatīt 1.attēlu*). IAM līdzsvaroti aptver trīs dimensijas: ekonomiku, sociālos aspektus un vidi. ANO IAM tiek sagrupēti dažādi, atbilstoši vajadzībām. Piemēram, 5P (People, Planet, Prosperity, Peace and Partnerships), kuras mērķis ir ANO IAM nedalāmība. Laika gaitā parādās arvien vairāki veidi, kā šīs jomas sagrupēt, un to izmantošana atbilstu konkrētai vajadzībai.

¹ Publiski pieejami - <https://www.varam.gov.lv/lv/metodiskie-ieteikumi-attistibas-programmu-izstradei>

² Ilgtspējīga attīstība ir attīstība, kur šodienas vajadzību apmierināšana neapdraud nākamo paaudžu iespējas apmierināt savējās. Tai ir trīs dimensijas – ekonomiskā, sociālā un apkārtējās vides. Avots: <https://www.latvija2030.lv/ilgtspejas-celvedis/kas-ir-ilgtspejiga-attistiba/>

1.attēls. ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi

Dienaskārtība 2030 paredz, ka katra valsts, ņemot vērā vietējos apstākļus un prioritātes, izvērtē spēkā esošajos ilgtspējīgas attīstības plānošanas dokumentos noteikto mērķu atbilstību ANO IAM un apakšmērķiem, identificē nepilnības un izaicinājumus, un iekļauj nepieciešamos IAM valsts plānošanas un budžeta piešķiršanas sistēmā. Dienaskārtība 2030 arī paredz, ka IAM plānošanā un īstenošanā iesaistās visi – pilsoniskā sabiedrība, privātais sektors, valsts un tās pašvaldības, valstu apvienības ANO un citas institūcijas³.

Latvijas izvēlētie ANO IAM ir Ministru kabinetā apstiprināto, spēkā esošo attīstības plānošanas dokumentu (politiku) mērķi. Latvijas ANO IAM rādītāji ir šo politiku rezultatīvie rādītāji.⁴ Šīs izvēles izriet no vajadzībām, tāpēc ne visi Latvijas attīstības plānošanas dokumentos definētie mērķi ir tieši sasaistīti ar ANO IAM.

Pašvaldību līmenis ir ļoti nozīmīgs ANO mērķu sasniegšanai. Vadošo ANO IAM analītiķu ieskatā, līdz pat 65% no IAM 169 apakšmērķiem ir saistīti ar pašvaldību kompetencē esošām darbībām, un tieši vietējās pašpārvaldes līmenis būs izšķirošais posms IAM sasniegšanā⁵. Arī Latvijas Republikas Valsts kontroles revidentu vērtējumā⁶, vismaz 53% no Pašvaldību likumā noteiktajām pašvaldību autonomajām funkcijām ir saistītas ar IAM.

Pašvaldībām drīkst atšķirties attīstības plānošanas dokumentos integrējamie ANO mērķi, ņemot vērā konkrētās pašvaldības aktuālo situāciju, attīstības prioritātes un pieejamo budžetu.

Lai gūtu ieskatu par Dienaskārtību 2030 un tās pielikumā esošajiem ANO IAM, ieteicams iepazīties ar visiem 169 apakšmērķiem, kā arī zemāk norādītajiem dokumentiem:

- ✓ ANO Ģenerālās asamblejas 2015.gada 25.septembra rezolūcija Nr.70/1 “Pārveidosim mūsu pasauli: ilgtspējīgas attīstības programma 2030.gadam”⁷;
- ✓ Informācija par to, kas notiek ANO līmenī ar ANO IAM⁸;
- ✓ Lai gan visi IAM kādā mērā attiecas uz pašvaldībām, īpaša loma ir ANO IAM Nr.11 “Ilgtspējīgas pilsētas un kopienas”⁹.

³ Latvijas Ziņojums ANO par Ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu. (2018)

⁴ <https://www.mk.gov.lv/lv/iam-istenosana-latvija>

⁵ ANO Ilgtspējīgas attīstības risinājumu tīkla izstrādātais metodiskais materiāls “*Getting started with SDGs in cities: a guide for stakeholders*”, pieejams: <https://irp-cdn.multiscreensite.com/be6d1d56/files/uploaded/9.1.8.-Cities-SDG-Guide.pdf>

⁶ Valsts kontroles revīzijas ziņojums, pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslektas-revizijas/vai-latvija-ir-izveidoti-prieksnosacījumi-ano-ilgtspējīgas-attīstības-merku-sasniegšanai>

⁷ Pieejams latviešu valodā vietnē - <https://www.mk.gov.lv/lv/ano-ilgtspējīgas-attīstības-merki>

⁸ Pieejams vietnē - <https://sdgs.un.org> un <https://sdgs.un.org/goals>

⁹ Pieejams vietnē - <https://sdgs.un.org/goals/goal11>

2. ANO IAM funkcionalitāte

Dienaskārtībā 2030 tiek ierosināti *principi un procesi* pēc kā sasniedzama ilgtspējīga attīstība. Tās pielikums ar ANO IAM un to 169 apakšmērķiem sistematizē visu, kas pasaules līmenī 2015.gadā tika uzskatīts par nepieciešamu, lai ilgtspēja tiktu sasniegta. ANO IAM ir *lingua franca* (atšķirīgu valodu lietotājiem pieņemama kopīga saziņas valoda) par attīstību plānošanu.

To lieto visos pārvaldības līmeņos un sabiedrībā, piemēram, lai: 1) veidotu **izpratni** par ilgtspēju, diskutētu par problēmām, 2) **plānotu, īstenotu un uzraudzību mērķu sasniegšanu**, 3) komunicētu par saviem nodomiem un rīcību (piemēram, prioritātēm, vērtībām, iniciatīvā, tēlu); 4) veidotu **sadarbību** ar citām pusēm (piemēram, “horizontāli” starp pašvaldībām, pašvaldībām Eiropas līmenī, vai attīstības sadarbība; “vertikāli” starp pašvaldībām un nacionālo vai ES līmeni; vai vienkārši iesaistot dažādas puses kādu konkrētu attīstības jautājuma risināšanā, 5) veidotu **piederības sajūtu** “kaut kam lielākam”, u.c.

ANO 2017.gadā izstrādāja ieteikumus¹⁰ dalībvalstīm, kā astoņos soļos integrēt Dienaskārtību 2030 savās plānošanas sistēmās. Piecos no tiem ir īpaši svarīgi darbības uzsākt jau Dienaskārtības 2030 integrēšanas sākumposmā, jo tās paver lielāko iespēju IAM veiksmīgai integrēšanai:

- 1) sabiedrības izpratnes palielināšana,
- 2) daudzu ieinteresēto pušu iesaistīšana,
- 3) plānu pārskatīšana un IAM adaptēšana nacionālajam kontekstam,
- 4) rīcībpolitiku horizontālā saskaņošana,
- 5) uzraudzība, ziņošana un atbildība.

Savukārt pārējie trīs rīcības virzieni ir būtiski, lai veicinātu padziļinātu Dienaskārtības 2030 integrāciju, un sekmētu virzību uz vietējai situācijai pielāgotu IAM sasniegšanu 2030.gadā:

- 6) rīcībpolitiku vertikālā saskaņošana,
- 7) finansējuma un budžeta plānošana nākotnei,
- 8) riska novērtēšana un pielāgošanās spēju veicināšana.

Kopš 2016.gada ANO Ģenerālsēkretāra izveidota Neatkarīgo zinātnieku grupa sniedz regulārus pierādījumus balstītus ziņojumus par to, kā labāk ieviest ANO IAM. Šādi ziņojumi tiek publiskoti ik pa četriem gadiem, kad notiek ANO Ģenerālās asamblejas ietvaros pārskata progresu mērķu īstenošanā. 2019. un 2023.gada ziņojumi satur priekšlikumus par pārvaldību un pārveides vadību, lai paātrinātu ANO IAM sasniegšanu – sadalot tās par pārveides jomām un ieviešanas instrumentiem.

3. Latvijas pieeja ANO IAM integrēšanā attīstības plānošanas dokumentos

Dienaskārtība 2030 un tās aktuālie ANO IAM ir **integrēti Latvijas attīstības plānošanas sistēmā**. ANO IAM tiek īstenoti Latvijā, ievērojot Latvijas mērogu, budžeta iespējas un politiski definētās ilgtermiņa prioritārās ekonomiskās, vides un sociālās attīstības vajadzības. Jānorāda, ka Latvijas tiesību normu sistēmā Dienaskārtība 2030 neskaitās juridiski saistoša.

Gan nacionālajā, gan pašvaldību līmenī attīstības plānošanā tiek ņemta vērā Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam (Latvija 2030) un Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027.gadam (NAP2027), pēc iespējas un atbilstoši vietējiem apstākļiem, atbalstot šajos attīstības plānošanas dokumentos ietvertos nacionālās attīstības virzienus un mērķus (skatīt 2.attēlu).

¹⁰ Mainstreaming the 2030 Agenda for sustainable development: reference guide to our country teams”, United Nations Development Group, 2017, pieejams: <https://unsdg.un.org/sites/default/files/UNDG-Mainstreaming-the-2030-Agenda-Reference-Guide-2017.pdf>

2.attēls. Nacionālais attīstības plāna 2021.–2027.gadam prioritātes un rīcības virzieni un tiem atbilstošie ANO IAM

Nacionālā līmeņa pamatnostādņēs un plānos ir uzdevumi, kuri sasniedz mērķus, kurās noteikta pašvaldību atbildība vai līdzatbildība. Vēl, nacionālā līmenī ir spēkā tādi attīstības plānošanas dokumenti, kuru mērķi tiešā veidā neizriet no Latvija 2030 un NAP2027, bet ir vērsti uz ANO IAM mērķu sasniegšanu.¹¹

Attīstības plānošanas sistēmas likumā minētie principi atbilst ANO IAM principiem, politikas rezultātu rādītāji atspoguļo pārmaiņas sabiedrībā, tos izmanto politikas ieviešanas, institūciju darbības un budžeta izpildes novērtēšanā, ar jaunām politikas iniciatīvām tiek piesaistīts papildus finansējums mērķu sasniegšanai. Līdz ar to, Latvijas politiku rezultatīvie rādītāji, kas atbilst ANO IAM apakšmērķiem, ir Latvijas ANO IAM rādītāji.

Nacionālajā līmenī ministrijas vienojās par to, kuri no plānu mērķiem atbilst ANO IAM kādā no 169 apakšmērķu līmenī, vai, ja tie ir vispārīgi, 17 mērķu līmenim. Šī informācija tikusi iekļauta t.s. **IAM kartējumā**¹². Kartējums tika izstrādāts, pirms visi plānošanas dokumenti bija apstiprināti, tāpēc tas turpmāk tiks papildināts. Vēl, Latvijas *Ziņojumā ANO par Ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu* (apstiprināts MK 2022.gadā) iekļauti *kontekstuāli* rādītāji, kas raksturo IAM sasniegšanu pēc būtības un tiek uzskatīti par Latvijas ANO IAM rādītājiem.

Lai gan Latvijā nacionālajā līmenī jau ir savi ilgtspējīgas attīstības mērķi, ANO IAM ietvars piedāvā paplašinātas iespējas uzlabot Latvijas sniegumu ilgtspējīgas attīstības jomā.

Valsts kontrole revīzijas Nr.2.4.1-10/2022 “Vai Latvijā ir izveidoti priekšnosacījumi ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai?” (publiskota 2023.gada 24.martā) izstrādāja **kartējumu "Latvijas pašvaldību funkciju sasaiste ar ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem"**¹³, skatīt 3.attēlu. Kartējumā ir izanalizēta 17 ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu un tiem pakārtoto 169 apakšmērķu aktualitāte Latvijas pašvaldību darbā, apzinot jomas, kurās ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi un apakšmērķi ir pilnībā vai daļēji saistīti ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktajām pašvaldību funkcijām. Kartējums veidots, lai atbalstītu pašvaldības darbā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem, un atspoguļo Valsts kontroles skatījumu par pašvaldībām aktuālajiem mērķiem, vienlaikus apzinoties, ka katras pašvaldības kompetencē ir tai aktuālo apakšmērķu izvērtēšana.

¹¹ Piemēram, Plāns sievietes un vīriešu vienlīdzību tiesību un iespēju veicināšanai, šis plāns ir vērsts uz IAM Nr.5.Dzimumu līdztiesība īstenošanu.

¹² <https://www.mk.gov.lv/lv/iam-istenosana-latvija>

¹³ Pieejams <https://www.lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslektas-revizijas/vai-latvija-ir-izveidoti-prieksnosacijumi-ano-ilgtspējīgas-attistibas-merku-sasniegšanai>

Ilgspējīgas attīstības mērķis	Ilgspējīgas attīstības apakšmērķis	Attiecas uz pašvaldībām UCLG vērtējums	Valsts kontroles identificēta pašvaldības funkcija	Funkcija atbilstoši Pašvaldību likumam	Atsauce
11. mērķis PADARĪT PILSĒTAS UN APDZĪVOTAS VIETAS IEKĻAUJOSAS, DROŠAS, PIELĀGOTIES SPĒJĪGAS UN ILGTSPĒJĪGAS					
11. mērķis PADARĪT PILSĒTAS UN APDZĪVOTAS VIETAS IEKĻAUJOSAS, DROŠAS, PIELĀGOTIES SPĒJĪGAS UN ILGTSPĒJĪGAS	11.1. Līdz 2030. gadam nodrošināt visiem piekļuvei pienācīgiem un drošiem mājokļiem un pamatpakalpojumiem par pieejamu cenu un sakārtot graustus	x	x	* sniegt iedzīvotājiem palīdzību mājokļa jautājumu risināšanā, kā arī veicināt dzīvojamā fonda veidošanu, uzturēšanu un modernizēšanu;	Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 10. punkts
11. mērķis PADARĪT PILSĒTAS UN APDZĪVOTAS VIETAS IEKĻAUJOSAS, DROŠAS, PIELĀGOTIES SPĒJĪGAS UN ILGTSPĒJĪGAS	11.2. Līdz 2030. gadam nodrošināt visiem piekļuvei drošām, cenas ziņā izdevīgām, pieejamām un ilgtspējīgām transporta sistēmām, uzlabot ceļu satiksmes drošību, jo īpaši paplašinot sabiedrisko transportu, īpašu uzmanību pievēršot vismazāk aizsargāto iedzīvotāju, sievietu, bērnu, cilvēku ar invaliditāti un vecu cilvēku vajadzībām	x	x	* gādāt par pašvaldības administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (publiski lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana un uzturēšana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; pretplūdu pasākumi; kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana), kā arī noteikt teritoriju un būvju uzturēšanas prasības, ciktāl tas saistīts ar sabiedrības drošību, sanitārās tīrības uzturēšanu un pilsētvides ainavas saglabāšanu; * nodrošināt iedzīvotājiem atbalstu sociālo problēmu risināšanā, kā arī iespēju saņemt sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus; * piedalīties sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanā, tostarp izveidojot un finansējot pašvaldības policiju; * organizēt sabiedriskā transporta pakalpojumus;	Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 2. punkts, 9. punkts, 14. punkts un 19. punkts

3.attēls. Valsts kontroles kartējums "Latvijas pašvaldību funkciju sasaiste ar ANO ilgspējīgas attīstības mērķiem"

4. IAM sasaistes veidošana ar pašvaldību attīstības plānošanas dokumentiem

ANO IAM ieviešanas principi saskan arī ar pašvaldības attīstības programmas izstrādes pamatprincipiem (skatīt Metodisko ieteikumu attīstības programmu izstrādei reģionālā un vietējā līmenī¹⁴ 2.1.sadaļu). Pašvaldībai ir plaša rīcības brīvība noteikt to IAM kopumu, kuru īstenošanu tā vēlas plānot, ieviest un uzraudzīt. Jāņem vērā, ka plānošanas reģioniem un pašvaldībām ir ļoti atšķirīgas attīstības perspektīvas, tāpēc gan plānošanas reģioniem, gan pašvaldībām ir nepieciešams noteikt to attīstībai precīzi piemērotas un skaidri definētas prioritātes. Ievērojot pašvaldību kapacitāti, ieteicams ANO IAM sasaistīt ar pašvaldību prioritātēm un no tām izrietošajiem svarīgākajiem mērķiem, tai skaitā nosakot tos ar politikas rezultātiem un to rezultatīvajiem rādītājiem (sasniedzamajām vērtībām).

Pašvaldībām ir ieteicams izvērtēt, cik lielā mērā ANO IAM ir integrēti to spēkā esošajās ilgspējīgas attīstības stratēģijās un attīstības programmās. Izvērtēt ieteicams pašvaldības definētās prioritātes, salīdzinot tās pret ANO IAM, vēlamam IAM apakšmērķu līmenī. Šāds solis palīdzēs saprast, vai kāda nozīmīga ilgspējas dimensija nav aizmirsta. Ja ir aizmirsta, to ieteicams integrēt attīstības plānošanas dokumentos, kad tiek veikta to aktualizēšana vai iekļaujot ar konkrēto IAM ieviešanu saistītas darbības spēkā esošajā rīcības plānā vai investīciju projektu idejas spēkā esošajā investīciju plānā. Šajā kontekstā plaši tiek lietots jēdziens lokalizācija¹⁵, kas apzīmē IAM integrēšanu, īstenošanu un uzraudzību vietējā līmenī, lai sasniegtu globālos mērķus.

Pašvaldību plānošanas dokumentos nav obligāti jāduplē visi IAM vai nacionālā līmeņa plānošanas dokumentos visi definētie mērķi un rezultatīvie rādītāji, to izvēlē būtiskākais ir ņemt vērā vietējos apstākļus un pašvaldības definētās prioritātes.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības attīstības programmā 2022.–2027.gadam ir iekļauta informācija¹⁶ par attīstības programmas vietu vietējo, nacionālo un starptautisko attīstības plānošanas dokumentu vidū, kā arī norādīti pašvaldības prioritātēm atbilstošie ANO IAM (skatīt 4.attēlu).

¹⁴ Publiski pieejami vietnē - <https://www.varam.gov.lv/lv/metodiskie-ieteikumi-attistibas-programmu-izstradei>

¹⁵ Platformas "Local 2030" sadaļa "Kas ir lokalizācija?", pieejams: <https://www.local2030.org/discover-tools>

¹⁶ Rīgas attīstības programma 2022.–2027.gadam (14.–15.lpp), pieejams: https://www.rdpad.lv/wp-content/uploads/2022/07/AP2027_Programma_Apstiprinata_1284.pdf

AP2027 PRIORITĀTE	RĪGAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJA 2030	ANO ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶI	CITI SAISTOŠIE DOKUMENTI
1. Ērta un videi draudzīga pārvietošanās pilsētā			<ul style="list-style-type: none"> ▼ Rīgas mobilitātes vīzija 2050. gadam ▼ Rīgas transporta sistēmas ilgtspējīgas mobilitātes rīcības programma ▼ Gaisa piesārņojuma samazināšanas rīcības plāns 2020.–2030. gadam (LR VARAM) ▼ Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam (LR EM) ▼ Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam (LR SM) ▼ Rīgas ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plāns līdz 2030. gadam (REA, izstrādē)
2. Dzīves kvalitāti veicinoša pilsētvide			<ul style="list-style-type: none"> ▼ Gaisa piesārņojuma samazināšanas rīcības plāns 2020.–2030. gadam (LR VARAM)

4.attēls. Rīgas valstspilsētas ilgtermiņa prioritāšu sasaiste un tām atbilstošie IAM

Liepājas valstspilsētas un Dienvidkurzemes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2035.gadam ir iekļauta¹⁷ ilgtermiņa prioritāšu sasaiste gan ar ANO IAM, gan citiem tai aktuāliem starptautiskiem dokumentiem – Eiropas zaļo kursu, Eiropas Savienības stratēģiju Baltijas jūras reģionam un Jauno Leipcigas hartu (skatīt 5.attēlu).

ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi līdz 2030. gadam	Atvērtība un sasniedzamība	Cilvēks harmoniskā vidē	Vieda attīstība
	Ražošana, inovācija un infrastruktūra	Novērsta nabadzība	Dzīvība uz zemes
	Pieejama un atjaunojama enerģija	Dzimumu līdztiesība	Rīcība klimata jomā
	Ilgspējīgas pilsētas un kopienas	Pilnvērtīgs uzturs, ilgtspējīga lauksaimniecība	Cienīgs darbs un ekonomiskā izaugsme
	Samazināta nevienlīdzība	Atbildīgs patēriņš un ražošana	Tīrs ūdens un sanitārija
		Labā veselība un labklājība	Miers, taisnīgums, laba pārvaldība
		Dzīvība ūdenī	Kvalitatīva izglītība

5.attēls. Liepājas valstspilsētas un Dienvidkurzemes novada ilgtermiņa prioritātes un tām atbilstošie ANO IAM

Daļā Latvijas Republikas pašvaldību ANO IAM nav ticis izmantots, izstrādājot teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, kā arī plānošanas dokumentos nav norādes uz ANO IAM. Lai veicinātu ANO IAM integrēšanu vietējā līmenī un nodrošinātu pašvaldību izvirzīto prioritāšu tiešo sasaisti ar ANO IAM, ieteicams izvērtēt pašvaldības attīstības plānošanas dokumentos noteikto attīstības prioritāšu, mērķu un rīcības virzienu sasaisti ar IAM, to apakšmērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem.

Bauskas novada pašvaldība sasaistes nodrošināšanai starp ANO IAM un pašvaldības plānošanas dokumentiem 2022.gadā izstrādāja informatīvu materiālu par jaunajiem pašvaldības attīstības plānošanas dokumentiem. Informatīvajā materiālā atsevišķa sadaļa tika veltīta arī pašvaldības darbībām IAM sasniegšanā, skaidrojot katra IAM saturu un atbilstošos pašvaldības rīcības virzienus (skatīt 6.attēlu). Bauskas novada pašvaldības izstrādātais informatīvais materiāls tika publicēts pašvaldības interneta vietnē un informatīvā izdevuma “Bauskas novada vēstis” speciālizlaidumā¹⁸.

¹⁷ Liepājas valstspilsētas un Dienvidkurzemes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2035.gadam (34.–35. lpp), https://fai.liiepaja.lv/Bildes/Dokumenti/Pilsetas-attistiba/1_LDK_IAS_35_Pilnveidota_redakcija_apstiprinats.pdf

¹⁸ Bauskas novada pašvaldības informatīvais izdevums “Bauskas novada vēstnesis”, 2022.gada 27.jūlijs, Nr.8 (169)

Bauskas novada pašvaldības rīcības ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā		
ANO mērķis	Saturs	Rīcības virziens attīstības programmā
	Latvijas mērķis ir mazināt nabadzības riskus visiem iedzīvotājiem. Ekonomiskā izaugsme, atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, pārdomāta nodokļu sistēma, mūžizglītība un cienīgs (drošs, pietiekami atalgots) darbs novērš nabadzību.	Labklājība visiem / sociālā un veselības joma; Sociālo pakalpojumu kvalitāte, pieejamība un attīstība.
	Ilgtspējīga un videi draudzīga lauksaimniecības produktu ražošana; bioloģiskās lauksaimniecības platību palielināšana; nišas produktu ražošana un to iekļūšana tirgū, mazo un vidējo saimniecību attīstība, vienlaikus uzlabojot lauku dzīves vides kvalitāti.	Veselības veicināšana un slimību profilakse.
	Cilvēkiem ir svarīgi rūpēties par savu veselību un valstij paliecināt veselības pakalpojumu pieejamību, savlaicību un kvalitāti.	Sociālo un veselības iestāžu infrastruktūra un materiāli tehniskā bāze; Veselības un sociālās jomas cilvēkresursu piesaiste un attīstība; Primārās un sekundārās veselības aprūpe; Veselības veicināšana un slimību profilakse; Sporta infrastruktūra un pasākumi.

6.attēls. Fragments no Bauskas novada pašvaldības sagatavotā informatīvā materiāla izdevumā “Bauskas novada vēstis”

Lietderīgākais veids, kā praktiski nodrošināt ANO IAM ieviešanu, ir norādīt IAM sasaisti ar konkrētām investīciju plānā iekļautajām projektu idejām un rīcības plānā iekļautajām darbībām. Valmieras novada pašvaldība attīstības programmā ir izvērtējusi¹⁹ gan pašvaldības ilgtermiņa prioritāšu atbilstību IAM, gan investīciju plānā 2022.–2028.gadam²⁰ ir norādījusi katra investīciju projekta sasaisti ar atbilstošajiem IAM (skatīt 7.attēlu).

Teritoriālā vienība	Nr.p.k.	VP, RV, U	Investīciju projekts	Rezultāti	Saistītie projekti	Atbildīgā	Laiks	Summa KOPĀ indikatīvi, EUR	t.sk. PAŠV., EUR	VALSTS, EUR	CITI, EUR	ES fondi, EUR	Finans. (apz.)	ANO m
Valmieras novads	19	1112	Vides pieejamības uzlabošana Valmieras novada izglītības iestādēs	Pasākumi vides un informācijas pieejamības uzlabošanai cilvēkiem ar speciālajām vajadzībām VNP dibinātajās izglītības iestādēs; Izglītības iestādes ir pieejamas cilvēkiem ar speciālām vajadzībām.		Pašvaldība (IP, NIAP)	2023-2028	500,000	500,000				Pašvaldība	1., 3., 4., 10.

7.attēls. Valmieras novada pašvaldības investīciju projektu sasaiste ar IAM

Tā kā pašvaldības budžeta sagatavošanas process, pašvaldības iekšējās kontroles un kvalitātes vadības sistēmas jau ir saistītas ar attīstības programmas rezultātīvo rādītāju sasniegšanu, pašvaldība var izanalizēt nepieciešamību šos rezultātus sasaistīt ar ANO IAM, piemēram, piesaistīt apakšmērķu numurus vai konkrēto IAM logo.

5. ANO IAM ieviešanas uzraudzība

ANO IAM ir būtiski ņemt vērā ne tikai attīstības plānošanas un plānošanas dokumentu ieviešanas procesā, bet arī to ieviešanas progresa uzraudzībā.

Atbilstoši MK 14.10.2014 noteikumu Nr.628²¹ 25.punktā noteiktajam, uzraudzības pārskatu par attīstības programmas īstenošanas rezultātiem pašvaldība izstrādā ne retāk kā reizi trijos gados. Tajā ietver informāciju par veiktajām aktivitātēm, rezultātīvo rādītāju izmaiņas, secinājumus un ieteikumus turpmākajai rīcībai, kā arī informāciju par atbilstību ilgtspējīgas attīstības stratēģijā izvirzītajiem stratēģiskajiem mērķiem.

¹⁹ Valmieras novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2022.–2038.gadam (10.lpp), pieejams: <https://www.valmierasnovads.lv/dokumenti/valmieras-novada-attistibas-planosanas-dokumenti/>

²⁰ Valmieras novada attīstības programmas 2022.–2028.gadam Investīciju plāns, pieejams: <https://www.valmierasnovads.lv/dokumenti/valmieras-novada-attistibas-planosanas-dokumenti/>

²¹ MK 2014.gada 14.oktobra not. Nr.628 “Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem”

Uzraudzības pārskata izstrādes ietvaros ir ieteicams pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģijā un attīstības programmā noteiktos rezultātos rādītājus papildināt ar ANO IAM rezultātivajiem rādītājiem. ANO katram no 169 IAM apakšmērķiem ir izstrādājusi²² atbilstošus rezultātos rādītājus progresa mērīšanai, skatīt piemēru 1.tabulā. Kopumā ANO IAM ieviešanas progresa uzraudzībai tiek izmantoti 231 unikāli rādītāji.

1.tabula

ANO IAM ieviešanas uzraudzības rādītāja piemērs

Mērķis	Apakšmērķis	Rādītāji
3. Nodrošināt veselīgu dzīvi un sekmēt labklājību jebkura vecuma cilvēkiem	3.4. Līdz 2030.gadam par vienu trešdaļu samazināt nelipīgu slimību izraisītu priekšlaicīgu mirstību, veicot profilakses un ārstēšanas pasākumus un uzlabojot garīgo veselību un labklājību	<ul style="list-style-type: none"> Mirstība, kas saistīta ar sirds un asinsvadu slimībām, vēzi, diabētu vai hroniskām elpceļu slimībām Pašnāvību skaits

Pašvaldībai atbilstošāko IAM rezultāto rādītāju noteikšanai ir ieteicams pievērst uzmanību arī Latvijas Nacionālo ilgtspējīgas attīstības mērķu indikatoru sarakstam, ko izstrādājusi Valsts kanceleja ar Centrālās statistikas pārvaldes atbalstu. Tā pamatā ir Latvijas un starptautiskajās organizācijās pieejamā oficiālā statistika, kas atbilst valsts IAM indikatoru saraksta vajadzībām.

Šie indikatori un to vērtības ir iekļautas Valsts kancelejas sagatavotajā materiāla “Latvijas Ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai (ANO) par ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) ieviešanu”²³ pielikumā, raksturojot Latvijas progresu ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanā. To noteikšanā tika ņemti vērā ANO darba grupas izstrādātie ilgtspējīgas attīstības mērķu indikatori, izmantoti Eiropas Savienības statistikas biroja Eurostat apkopotie ilgtspējīgas attīstības indikatori, Latvija 2030, NAP2020, NAP2027 un nozaru politikas plānošanas dokumentu indikatori, kā arī citās publiskajās datubāzēs pieejamie indikatori.

Valsts kancelejas sagatavotajā materiālā katram no 17 ANO IAM ir izveidota atsevišķa indikatoru tabula (skatīt 8.attēlu), kurā norādīti indikatori, to vērtības 2010.gadā un aktuālās šo indikatoru vērtības. Par katru indikatoru sniegts tā izmaiņu novērtējums, pamatojoties uz ekspertu vērtējumu par indikatora izmaiņu tendences atbilstību ilgtspējīgas attīstības mērķiem un principiem.

²² ANO Ģenerālās asamblejas 2017.gada 6.jūlija rezolūcijas Nr. 71/313 “Statistikas komisijas darbs saistībā ar Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030.gadam” 1.pielikums. Pieejams: https://ggim.un.org/documents/a_res_71_313.pdf

²³ Pieejams vietnē - <https://pkc.gov.lv/lv/LV-zinojums-ANO>

Mērķis Nr. 11. Ilgtspējīgas pilsētas un apdzīvotās vietas

No.	Indikators (datu avots)	Bāzes vērtības gads/ aktuālās vērtības gads	Mērvienība	Bāzes vērtība	Aktuālā vērtība	Tendences novērtējums
1	Rīgas plānošanas reģiona iedzīvotāju īpatsvars (% no valsts iedzīvotājiem) (CSP)	2010/2021	%	49,7	53	-1
2	Kultūras pasākumu apmeklējumu skaits gadā (uz 100 iedzīvotājiem) (KM)	2010/2019		197,5	325	1
3	Amatiermākslas kolektīvu dalībnieku skaits uz 100 iedzīvotājiem (KM)	2010/2019		3,2	3,3	1
4	Iedzīvotāju mājsaimniecībās, kuras cieš no trokšņa piesārņojuma, īpatsvars no visiem iedzīvotājiem (Eurostat)	2010/2020	%	17,5	12,5	1
5	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri norādīja uz noziedzību, vardarbību un vandālismu savas dzīvesvietas apkārtnē (Eurostat)	2010/2020	%	23,8	5,3	1
6	Ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušo skaits uz 100 000 iedzīvotāju (Eurostat)	2010/2019	skaits	10,4	6,9	1
7	Cieto daļiņu gaisa piesārņojums pilsētās (mikrogrami uz kubikmetru) (Eurostat)	2009/2019		15,8	12,1	1

8.attēls. Valsts kancelejas noteiktie indikatori ANO IAM Nr.11

Rīgas valstspilsētas attīstības programmas izstrādes procesā pašvaldība bija veikusi padziļinātu izvērtējumu par tās prioritāšu atbilstību IAM, izvērtējot katru IAM apakšmērķa aktualitāti pašvaldībai, atbilstošos ANO un Latvijas rezultātos rādītājus, kā arī rādītājus, kam dati ir pieejami par Rīgas valstspilsētas pašvaldību (skatīt 9.attēlu).

Rīgas Attīstības programmas 2021.-2027.gadam prioritātes atbilstība ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem (SDGs) ¹				
Ērta un videi draudzīga pārvietošanās pilsētā				
IAM	Apakšmērķi	Indikatori ²	Indikatori ietverti Latvijas ziņojumā ANO, 2018 ³	Pieejamā statistika
<p>9.mērķis Veidot noturīgu infrastruktūru, veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu industrializāciju un sekmēt inovācijas</p>	<p>9.1. Attīstīt kvalitatīvu, uzticamu, ilgtspējīgu un noturīgu infrastruktūru, tostarp reģionālo un pārobežu infrastruktūru, lai atbalstītu ekonomikas attīstību un iedzīvotāju labklājību, īpaši pievēršoties pieejamas un taisnīgas piekļuves nodrošināšanai visiem</p> <p>9.2. Veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu industrializāciju un līdz 2030. gadam ievērojami palielināt nodarbināto iedzīvotāju īpatsvaru un iekšzemes kopproduktu rūpniecības nozarē atbilstoši vietējiem apstākļiem valstīs un divkāršot minēto īpatsvaru vismazāk attīstītajās valstīs</p>	<p>9.1.1 Proportion of the rural population who live within 2 km of an all-season road</p> <p>9.1.2 Passenger and freight volumes, by mode of transport</p> <p>9.2.1 Manufacturing value added as a proportion of GDP and per capita</p> <p>9.2.2 Manufacturing employment as a proportion of total employment</p> <p>9.3.1 Proportion of small-scale industries in total industry value added</p> <p>9.3.2 Proportion of small-scale industries with a loan or line of credit</p> <p>9.4.1 CO2 emission per unit of value added</p>	<p>1. Latvijas vieta "Doing Business" indeksā</p> <p>2. Latvijas vieta Globālās konkurētspējas indeksā</p> <p>3. Autoceļi ar melno segumu no reģionālajiem valsts autoceļiem (%)</p> <p>4. Autoceļi ar melno segumu no vietējiem valsts autoceļiem (%)</p> <p>5. Kravu apgrozījums Latvijas ostās gadā</p> <p>6. Pasažieru apgrozība sabiedriskajā autotransportā (regulārās satiksmes autobusu pasažierkilometri gadā)</p>	<p>PR1_5 Satiksmes veidu sadalījums (modalitāte) pilsētā (lietotāji, %)</p> <p>U1_1_1 Kopējais pilsētas sabiedriskā transporta pasažieru skaits, pasažieri (milj./gadā)</p> <p>U1_1_2 Pasažieru vilciena pasažieru skaits A zonas maršrutos, pasažieri (milj./gadā)</p> <p>U1_1_4 Iedzīvotāju apmierinātība (pozitīva vērtējuma īpatsvars): Sabiedriskā transporta pieejamība, %</p>

9.attēls. Rīgas attīstības programmas indikatori un to atbilstība ANO IAM